

Profesyonel Erkek Basketbolcuların Hedef Yönelimleri ile Maç Başarısı Arasındaki İlişkinin Araştırılması

The Relationship Between Goal Orientation and Game Success Among Male Professional Basketball Players

Zafer YILMAZ,^a
Gökhan ÇOBANOĞLU,^b
İlknur YAZICILAR ÖZÇELİK,^c
Zafer AKTAŞ^a

^aBeden Eğitimi ve
Spor Öğretmenliği Bölümü,
Celal Bayar Üniversitesi,
Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu,
^bSporda Psiko-Sosyal Alanlar AD,
Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi
ve Spor Yüksekokulu, Manisa
^cBeden Eğitimi ve
Spor Öğretmenliği Bölümü,
Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi,
Amasya

Geliş Tarihi/Received: 20.11.2009

Kabul Tarihi/Accepted: 02.12.2009

Yazışma Adresi/Correspondence:
Gökhan ÇOBANOĞLU
Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi
ve Spor Yüksekokulu
Sporda Psiko-Sosyal Alanlar AD,
Manisa,
TÜRKİYE/TURKEY
gocbanoglu5@hotmail.com

ÖZET Bu çalışmanın amacı, profesyonel basketbolcuların hedef yönelimleri ile maç başarıları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmaktır. Araştırmaya Türkiye Erkekler Birinci Basketbol Liginde (TBL) oynayan, yaşları 17-35 arasında değişen 130 profesyonel erkek basketbolcu gönüllü olarak katılmıştır. Basketbolcuların hedef yönelimleri "Sporda Görev ve Ego Yönelimi Ölçeği-SGEYÖ kullanılarak değerlendirilmiştir. Maç başarısını ölçmek için, basketbol oyuncusunun tüm sezon boyunca oynadığı maçlarda yaptığı olumlu ve olumsuz hareketlerin puanlandırılması ile elde edilen En Değerli Oyuncu (Most Value Player-MVP) puanı kullanılmıştır. Araştırmamızda elde edilen veriler, t-testi, ki-kare (χ^2) testi, ANOVA testi ve Korelasyon analizi teknikleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Konuya ilişkin analizlere bakıldığında, sporcuların %83.08'inin görev, %16.92'sinin ise ego yönelimli olduğu tespit edilmiştir. Sporcuların maç başarıları yaş, sporculuk yaşı, görev ve ego ortalama puanları ile kıyaslanmış ($p=0,862$; $p=0,099$), maç başarısı ile hedef yönelimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$). Ancak yaş ve sporculuk yaşı arttıkça maç başarılarının da arttığı tespit edilmiştir ($p=0,001$; $p=0,002$). Sporcuların hedef yönelimleri yaş, sporculuk yaşı ve MVP puanları değişkenleri ile kıyaslanmış ($r=0,731$; $r=0,342$) ve istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$). Değişkenler arasında yapılan korelasyon testi, MVP puanları ile yaş ve sporculuk yaşı arasında ($r=0,314$) ve görev yönelimi ile ego yönelimi arasında ($r=0,248$) pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir ($p>0,05$).

Anahtar Kelimeler: Hedef yönelimi, görev ve ego yönelimi, basketbol, MVP (En Değerli Oyuncu)

ABSTRACT The purpose of this study was to determine if professional basketball players' goal orientation and game achievement have significant relation. TEOSQ (Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire) was applied to Turkish players who play in TBL (Turkish Basketball League) to determine players' goal orientation. The measure of players' game success 'MVP (most valuable player)' point was calculated by grading positive and negative behavior of the players in the game that played through the season. Duda's Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire was used to determine professional basketball players' goal orientation which they have. In this study was used t-test, χ^2 , ANOVA Test and Correlation analyses techniques. As a result it's determined that 83.08% of players were task, 16.92% of players were ego oriented. Players' game success were compared with age, sporting age, task and ego average point, and statistically no significant differences were found between game success and goal orientation ($p>0,05$). However it was found that the game success was increasing with age and sporting age ($p=0,001$; $p=0,002$). Players' goal orientation was compared with age, sporting age, and MVP point variables and statistically no significant differences were found ($p>0,05$). Correlation test between variables was proved that positive relation between MVP point and age and sporting age ($r=0,314$). Also it's showed that task orientation and ego orientation has same positive relation ($r=0,248$).

Key Words: Goal orientation, task and ego orientation, basketball, MVP (Most Value Player)

Spor ve egzersiz psikologları farklı motivasyon tarzları tanımlamışlardır.¹ Bu tanımlarda belirleyici olan bireyin spor faaliyetine karşı motivasyon sağlamanın temelinde yatan nedendir ve bireylerin farklı amaçlar ile spora katıldıkları anlaşılmıştır.² Sporcuların yüksek yoğunluktaki antrenmanlara katılmalarını ve bunu uzun süre devam ettirmelerini sağlayan gücü açıklamak için birçok teori öne sürülmüştür. Bu teorilerden birisi de başarı motivasyonu teorisidir. Başarı motivasyonu teorisi kişilerin fiziksel bir aktiviteye neden katıldığını, zor olanı başarmak için neden bu kadar çok güç harcadığını ve bunu neden uzun süre devam ettirdiğini açıklamaktadır.³ Başarı motivasyonu (achievement motivation) kavramı ilk olarak Murray tarafından kullanılmıştır ve “bir işi ustaca yapma, mükemmel olarak başarma, engellerin üstesinden gelme, diğerlerinden daha iyi yapma” olarak tanımlanmıştır.⁴ Başarı motivasyonu kişinin hata yapma riskiyle karşılaştığında bile ısrarcı olmaya ve başarı elde ettikçe gururlanmaya odaklanmasıdır.⁵ Başarı motivasyonu teorilerinden birisi de Başarı Hedef Teorisidir.⁶ Hedef yönelimi, insanların, hedeflerine erişmekten kaynaklanan başarı duygusunu elde etmek için, çeşitli hedeflerle veya etkinliklerle ilişkili oldukları anlamına gelmektedir. İnsanlar, başarı duygusunu kazanabilmek için, çeşitli tipte hedeflere yönelmektedirler.⁷ Bu teorisinin, yetenek algılarının göze çarptığı bağlamlarda, motive edici unsurları anlamaya ilgili olduğu varsayılır.⁸ Başarı Hedef Teorisinin ana prensibine göre, görev/ego içerikli bir yapıda, bireylerin yeteneklerini sınıadıkları 2 ana yol vardır. Başarı hedef teorisyenleri başarı hedeflerinin iki farklı tipi için farklı terminoloji kullanırlar. Dweck (1999), “öğrenme” ve “performans” hedef yönelimini; Ames (1992), “ustalık” ve “performans” hedef yönelimini ve Nicholls (1984, 1989) ise, “görev” ve “ego” hedef yönelimi terimlerini kullanır. Beden eğitimi/spor alanında yapılan birçok deneysel çalışmada Nicholls’un kavramsal çerçevesi⁹ temel alındığı için bu çalışmada da görev/ego hedef yönelimi terminolojisi benimsenmiştir.

Hedef perspektif yaklaşımına göre, yüksek görev yönelimli hedeflere sahip sporcular, yetenek ve becerilerini geliştirmeye öncelik verip, kendi bi-

reysel performansını artırmaya odaklanırlar. Diğer hedef yönelimi ise, ego yönelimli hedeflerdir. Ego yönelimi üstünlük ve aşağılık hislerini içermektedir. Ego yönelimli hedeflere ulaşmayı öncelik olarak belirleyen sporcular, müsabaka esnasında diğerlerini geçmeye ya da en iyi olmaya odaklanırlar. Ego yönelimli hedef perspektif yaklaşımının, istikrarsızlık, daha yüksek kaygı düzeyleri, spor faaliyetlerinden daha az doyum ve daha az zevk alma ile ilişkili olduğu görülmüştür. Elit sporcuların, elit olamayanlara göre daha çok ego yönelimli hedeflere sahip olduğu belirtilmiştir. Benzer bir şekilde, genç elit Hollandalı futbolcularda, ego yönelimli hedefler ile algılanan başarı arasında olumlu bir ilişki olduğu görülmüştür. Toros (2002), bu bulguların Türk basketbol oyuncularını için de geçerli olduğunu doğrulamıştır.¹⁰

Bu çalışmanın amacı, profesyonel basketbolcuların hedef yönelimleri ile maç başarıları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmaktır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Evren ve Örneklem: Araştırmanın evreni 2006-2007 sezonunda Türkiye Basketbol 1.Ligi’nde yer alan takımlarda oynayan profesyonel erkek basketbolculardan oluşmaktadır.

Bu araştırmanın örneklem grubunu 2006-2007 sezonunda Türkiye Basketbol 1.Ligi’nde yer alan Fenerbahçe, Galatasaray, Beşiktaş, Efes Pilsen, Türk Telekom, Casa Ted Kolejliler, Pınar Karşıyaka, Beykoz, Alpella, Oyak Renault, Tofaş, Banvit, Konya Selçuk Üniversitesi, Darüşşafaka ve Tekel spor kulüplerinde oynayan 130 profesyonel erkek basketbolcu oluşturmaktadır. Mersin Büyükşehir Belediye takımı 2006-2007 sezonunda 1.ligide yer almasına karşın bu anket çalışmasına katılmamıştır. 2006-2007 sezonunda Türkiye Birinci Liginde 16 takımdan 15 takım katılmıştır.

Ölçme Aracı: Araştırmada veri toplama aracı olarak Sporda Görev ve Ego Yönelimi Ölçeği-SGEYÖ ve maç istatistikleri tutularak elde edilen En Değerli Oyuncu (Most Value Player-MVP) puanı kullanılmıştır. SGEYÖ, bir bireyin tercih ettiği hedef yönelimini ortaya koymaya çalışan psikometrik bir ölçümdür. Görev ve ego başarı hedef

yönelimini değerlendirmek için Duda ve Nicholls^{11,6} tarafından geliştirilmiştir (Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire-TEOSQ). SGEYÖ, her bir maddenin beşli Likert Skalası ile karar derecelerini ortaya koyan, 13 maddeden oluşan bir ölçektir. Ölçekte görev yönelimi için 7 madde ve ego yönelimi için 6 madde bulunmaktadır. SGEYÖ'nün geçerlik-güvenirlik çalışması Toros (2001) tarafından yapılmıştır. Sonuçlar ölçeğin yüksek güvenilirlik katsayılarına sahip olduğunu göstermiştir (Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı: Görev yönelimli hedefler. 87, Ego yönelimli hedefler. 85 ve Genel. 86).⁷ Sporcuların maç başarılarını ölçmek için çalışmamızda En Değerli Oyuncu (MVP) skalası kullanılmıştır. MVP skalası, Türkiye Basketbol Federasyonu tarafından Deplasmanlı Erkekler Basketbol 1. ve 2. liginde kullanılmakta ve oyuncunun maçın içerisinde İstatistiksel olarak ne kadar başarılı olduğunu ortaya koymaktadır. Yaptığı olumlu ve olumsuz hareketlerden elde ettiği puanların toplamının, oynadığı süreye bölünmesi bize oyuncunun MVP puanını vermiştir. Oyuncuların tüm sezon boyunca oynadıkları maçlarda istatistik tutulmuş, tutulan istatistikler MVP skalasına dökülmüş, MVP puanlarının toplanıp, oynadığı maç sayısına bölünmesi ile oyuncunun MVP puanı elde edilmiştir. Tablo 1'de hangi istatistiksel parametrelere kaç puan verildiği belirtilmiştir.^{12,13}

Ölçeğin Uygulanması: Sporda Görev ve Ego Yönelimi Ölçeği (SGEYÖ), her takımın antrenörlerine ayrı ayrı verilmiştir. Antrenörlere anketin

uygulanmasından önce verilen yönergeyle birlikte sözel açıklama da yapılmıştır. Araştırmaya katılan oyuncular anket çalışmasını hep birlikte boş oldukları bir zamanda toplantı odasında aynı anda gerçekleştirmeleri söylenmiştir. Antrenörler oyuncularına anketi uyguladıktan sonra, anketler kargo yolu ile araştırmacıya geri gönderilmiştir.

Verilerin İstatistiksel Analizi: Bu çalışmada elde edilen veriler SPSS 15.0 istatistik paket programında *t*-testi, ki-kare (χ^2) testi, ANOVA testi ve korelasyon analizi teknikleri kullanılarak değerlendirilmiştir. İstatistiksel analizlerde anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak seçilmiştir.

BULGULAR

Örneklem grubunu, 2006–2007 sezonunda Türkiye Erkekler Basketbol 1. liginde yer alan 16 takımdan 15'i oluşturmaktadır. Örneklem grubunu oluşturan 130 sporcunun yaş, sporculuk yaşı, görev yönelimi, ego yönelimi ve MVP puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 2'de verilmiştir. Sporcuların yaş ortalaması 24.68, sporculuk yaşları ortalamasının ise 12.63 yıl olduğu bulunmuştur.

Maç başarısı düşük ve maç başarısı yüksek olan grupların **görev** ortalama puanları arasındaki farklılığı belirlemek için yapılan *t*-testine (Tablo 3) göre; görev ortalama puanları açısından maç başarısı düşük ve maç başarısı yüksek olan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($t = -0.987$; $p > 0.05$). Maç başarısı düşük ve maç başarısı yüksek olan grupların **ego** ortalama puanları arasındaki farklılık *t*-testi ile test edilmiştir (Tablo 3). Buna göre ego ortalama puanları açısından maç başarısı düşük ve maç başarısı yüksek olan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($t = 0.796$; $p > 0.05$).

Sporcuların maç başarıları bakımından normal yaş ortalamalarının karşılaştırılmasına ilişkin *t*-testi (Tablo 4) sonucuna göre; sporcuların normal yaş ortalamaları açısından, maç başarısı düşük ve maç başarısı yüksek olan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($t = -3.402$; $p = 0.001$).

Bu farklılığın nedeni maç başarısı yüksek olan sporcuların yaş ortalamalarının daha yüksek olma-

TABLO 1: Türkiye basketbol federasyonu en değerli oyuncu (MVP) skalası.^{12,13}

Olumlu	Atilan sayı	X2	=
	Savunma Reboundu	X3	=
	Hücum Reboundu	X4	=
	Asist	X3	=
	Top Çalma	X4	=
	Blok	X4	=
Olumsuz	Kaçan her şut	X(-2)	=
	Oyuncunun yaptığı her faul	X(-3)	=
	Kaçan her serbest atış	X(-1)	=
	Top kaybı	X(-3)	=
MVP (En değerli oyuncu) puanı		=Çarpımlarının Toplamı	

TABLO 2: Örneklem grubuna ait tanımlayıcı istatistikler (n=130).

	Min.	Maks.	Ortalama	Standart Sapma
Yaş	17	35	24.68	4.160
Sporculuk yaşı	5	25	12.63	4.381
Görev ort. puanı	1.71	5.00	3.62	0.766
Ego ort. puanı	1.00	4.50	2.78	0.699
MVP puanı	1.00	22.28	7.42	5.516

TABLO 3: Maç başarı düzeylerine göre grupların görev ve ego yönelimi puan ortalamalarının karşılaştırılmasına ilişkin t-testi sonucu

Görev Yönelimi	N	X _{Ort}	SS	t	p
Maç Başarısı Düşük	76	3.560	0.719	-0.987	0.325
Maç Başarısı Yüksek	54	3.703	0.827		
Toplam	130	3.62	0.766		
Ego Yönelimi	N	X _{Ort}	SS	t	p
Maç Başarısı Düşük	76	2.844	0.657	0.796	0.428
Maç Başarısı Yüksek	54	2.697	0.752		
Toplam	130	2.780	0.699		

TABLO 4: Maç başarı düzeylerine göre grupların normal yaş ortalamalarının karşılaştırılmasına ilişkin t-testi sonucu.

	N	X _{Ort}	SS	t	p
Normal Yaş Maç Başarısı Düşük	76	23.47	4.002		
Maç Başarısı Yüksek	54	26.37	3.803	-3.402	0.001
Toplam	130	24.68	4.160		

sıdır. Buna göre yaş arttıkça maç başarısının arttığı söylenebilir.

Sporcuların maç başarıları bakımından sporculuk yaş ortalamalarının karşılaştırılmasına ilişkin t-testi (Tablo 5) sonucunda; sporcuların normal yaş ortalamaları açısından, maç başarısı düşük ve maç başarısı yüksek olan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (t=-3.330; p=0.002).

Bu farklılığın nedeni ise maç başarısı yüksek olan sporcuların sporculuk yaş ortalamalarının daha yüksek olmasıdır. Buna göre normal yaşta ol-

duğu gibi sporculuk yaşı arttıkça maç başarısı da artmaktadır.

Sporcuların MVP puan ortalamaları açısından, ego ve görev yönelimliler arasında farklılık olup olmadığı t-testi ile test edilmiş (Tablo 6); MVP puan ortalamaları açısından ego yönelimli ve görev yönelimliler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (t= -0.757; p>0.05).

Sporcuların normal yaş ortalamaları ve sporculuk yaşı ortalamaları açısından, ego ve görev yönelimliler arasında farklılık olup olmadığı t-testi ile test edilmiştir. Sonuçlara baktığımızda her iki yaş ortalaması açısından da ego yönelimli ve görev yönelimliler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (t= 0.174; t= -1.660; p>0.05, Tablo 7).

TABLO 5: Maç başarı düzeylerine göre grupların sporculuk yaşı ortalamalarının karşılaştırılmasına ilişkin t-testi sonucu.

	N	X _{Ort}	SS	t	p
Sporculuk Yaşı Maç Başarısı Düşük	76	11.32	3.707		
Maç Başarısı Yüksek	54	14.48	4.616	-3.330	0.002
Toplam	130	12.63	4.381		

TABLO 6: Hedef yönelimlerine göre grupların MVP puan ortalamalarının karşılaştırılmasına ilişkin t-testi sonucu.

	N	X _{Ort}	SS	t	p
MVP Puanı Ego Yönelimi	22	6.61	5.601		
Görev Yönelimi	108	7.59	5.510	-0.757	0.451
Toplam	130	7.42	5.516		

TABLO 7: Hedef yönelimlerine göre grupların normal yaş ve sporculuk yaşı ortalamalarının karşılaştırılmasına ilişkin t-testi sonucu.

Normal yaş	N	X _{Ort}	SS	t	p
Ego Yönelimi	22	24.82	3.541	0.174	0.862
Görev Yönelimi	108	24.65	4.289		
Toplam	130	24.68	4.160		
Sporculuk yaşı	N	X _{Ort}	SS	t	p
Ego Yönelimi	22	11.23	3.07	-1.660	0.099
Görev Yönelimi	108	12.92	4.561		
Toplam	130	12.63	4.381		

Örneklem grubunu oluşturan 130 sporcu için tüm değişkenler arası korelasyon analizi yapılmıştır ve değişkenler arası Pearson Korelasyon katsayıları Tablo 8'de verilmiştir. Yapılan analize göre 0.01 seviyesinde çift taraflı anlamlı korelasyon gösteren değişkenler; yaş ile sporculuk yaşı ($r= 0.731$; $p=0.000$) ve MVP puanı ($r= 0.342$; $p= 0.000$); sporculuk yaşı ile MVP puanı ($r= 0.314$; $p= 0.000$); görev yönelimi ile ego yönelimidir ($r =0.248$; $p= 0.004$). Korelasyon gösteren değişkenler birbirleriyle pozitif ilişkilidir.

TARTIŞMA

Bu çalışmada 2006-2007 sezonunda TBL'de oynayan yerli ve yabancı sporcuların sahip oldukları hedef yönelimleri ile maç başarıları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bunun yanında hedef yönelimleri ve maç başarıları da, yaş ve sporculuk yaşı gibi değişkenler açısından incelenmiştir. SGEYÖ kullanılarak yapılan araştırmalar;¹⁴⁻²² gerek takım sporu gerekse bireysel sporlarda olsun, ister genç ister orta yaş grubunda olsun, sporcularda görev yöneliminin ego yönelimine nazaran daha yüksek olduğunu gösterir. Yaş ortalamaları 24.68 olan profesyonel erkek basketbolcular üzerinde yaptığımız bu çalışmada literatüre paralel bulgular elde edilmiştir. Sporcuların görev ortalama puanları 3.62 ve ego ortalama puanları 2.87'dir (Tablo 2).

White, Duda ve Keller (1998) Amerika'daki genç sporcuların spor yapma amaçları ile hedef yönelimleri arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla yaptıkları çalışmada, genç sporcuların daha çok görev yönelimi taşıdıklarını bulmuşlardır.¹⁵ Hedef

yönelimi ile ilgili, takım sporları yapan genç sporcular üzerinde de birçok araştırma yapılmış ve görev yöneliminin ego yöneliminden daha yüksek olduğu ileri sürülmüştür.^{14,18-20,22} Ayrıca, bireysel sporlarla ilgilenen, yaşları 11-16 arasında değişen sporcularla yapılan çalışmada ve ortaokul seviyesindeki öğrencilerin beden eğitimi derslerindeki hedef yönelimini tespit etmek için yapılan çalışmada, görev yönelimi puanlarının ego yönelimi puanlarından yüksek olduğu rapor edilmiştir.^{17,21,16}

Bu çalışmada sporcular için maç başarıları göstergesi olarak da "MVP puanı" uygulamasından faydalanılmıştır. Araştırma örneklemini oluşturan 130 sporcunun MVP puanı ortalaması 7.42 olarak bulunmuştur. Bu puanın altında kalan sporcular "maç başarıları düşük", üzerinde olan sporcular ise "maç başarıları yüksek" olarak nitelendirilmiştir. Buna göre sporcuların %41.54'ünün maç başarıları yüksek iken %58.46'sının maç başarıları düşüktür. Görüldüğü gibi oranlar birbirine çok yakındır. Tarih boyunca araştırmalar görev hedeflerinin, ego hedeflerine nazaran daha uygulanabilir sonuçlara yöneldiğini gösterir.²³⁻²⁵ White ve Duda'nın²⁶ çalışması; görev yönelimli gençlerin, içsel nedenlerle öğrenmeye ve sportif yeteneklerini geliştirmeye daha yatkın olduğunu; ego yönelimlilerin ise sosyal statü gibi performans sonuçlarına yöneleceği inancını doğrulamıştır.¹⁶ Spor ortamında hedef yönelimi literatürüne göre önceki araştırmalar hedef yönelimi ile efor, görev seçimi, performans, tutarlılık gibi başarı davranışı şekilleri arasında kavramsal bir ilişki olduğunu ortaya koyar. Görev yönelimi genelde, yüksek efor sarf etme, zor görevler seçme,

TABLO 8: Örneklem grubuna ait değişkenler arası korelasyon tablosu.

	Yaş	Sporculuk Yaşı	Görev Yönelimi	Ego Yönelimi	MVP Puanı
Yaş					
Sporculuk Yaşı	0.731(**) 0.000				
Görev Yönelimi	0.023 0.792	0.166 0.059			
Ego Yönelimi	-0.011 0.902	0.000 0.998	0.248(**) 0.004		
MVP Puanı	0.342(**) 0.000	0.314(**) 0.000	0.104 0.238	-0.083 0.350	

daha fazla inat etme gibi arzu edilen veya benimsenen başarı davranışlarıyla ilişkilendirilir. Diğer taraftan ego yönelimi ise özellikle yeteneğin düşük olarak algılandığı ve beklenmeyen sonuçlarla karşılaşıldığı ortamlarda, az efor sarf etme, sebat etmeme gibi, uyumsuz davranışlara sebep olabilir.^{27,28} Görev yönelimi ile hareket eden kişi başarıyı yeni beceriler edinerek ya da kişisel gelişim düzeyini arttırmakla ortaya koyar. Bunun tam tersine, “ego yönelimi” ile hareket eden kişi başarıyı başkasının üzerinden edinilen üstünlük olarak görür.²⁹ Dolayısıyla bu araştırmada beklenen sonuçlardan bir tanesi de, görev yönelimli sporcuların maç başarılarının, ego yönelimlilere göre daha yüksek olması idi. Ancak gerek görev yönelimi, gerekse ego yönelimi ile sporcularının maç başarıları arasında, beklendiği şekilde anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$; Tablo 3).

Bu çalışmada, maç başarısı göstergesi olarak kullanılan MVP puanı uygulamasının sporcunun performansını tam olarak yansıtmadığı düşünülmüştür. MVP puanı uygulamasında sporcunun attığı sayı, asit, blok, ribaund ve kendisine yapılan fauller olumlu puan hanesine yazılırken; olumsuz puan olarak da top kaybı, isabetsiz şut ve yaptığı fauller göz önünde bulundurulmaktadır. Görüldüğü gibi MVP puanı hesaplanırken, sportif performansın sadece “beceri boyutu” dikkate alınmaktadır. Sportif başarının elde edilebilmesi için psikolojik başarıyı oluşturan zihinsel, duygusal ve kişisel faktörler ile fiziksel faktörlerin dengeli bir şekilde bir arada olması gerekir. Görev ve ego içerikli hedeflerin belirli derecelerde her sporcuda olduğu ve iki bağımsız düşüncesinin kombinasyonunun sporcuyu betimlediği bulunmuştur. Dolayısıyla da sporcu belirli derecelerde beceriye ve göreve yönelirken; belirli derecelerde üstün olmayı sürdürmek isteyebilir. Spor ortamları, yapısal ve durumsal etmenler belirli bir yönelimin baskın olmasını sağlayabilir. Birey bir ortamda ya da durumda görev, diğerinde ego yönelimi sergileyebilir.^{30,31} Buradan hareketle araştırmaya katılan sporcuların içlerinde buldukları durum (anketi yanıtladıkları dönem içindeki motivasyonel iklim, psikolojik şartlar vb) anket sorularına verdikleri cevapları etkilemiş olabilir ve dolayısıyla uzun vadedeki gerçek yönelimleri tespit edilememiş olabilir.

Tablo 4 ve Tablo 5’de görüleceği üzere, maç başarısı düşük ve maç başarısı yüksek olan gruplar arasında sporcuların normal yaş ve sporculuk yaşı ortalamaları bakımından anlamlı bir farklılık vardır ($p< 0.05$). Yaş ve sporculuk yaşı arttıkça maç başarısı da artmaktadır. Bowling-TR Genel Koordinatörü ve Türkiye Bowling Federasyonu Yönetim Kurulu Üyesi olan Önder Gürkan tecrübeyi “sporcu açısından paha biçilmeyecek bir vasıf” olarak tanımlar. Her sporcu sahaya çıktığında heyecanlanır, bu heyecan eleme turlarından final maçlarına kadar yaşanır. Tecrübe arttıkça sporcunun heyecanının geçme süresi azalır, uygulayacağı stratejilerin sayısı artar, bu stratejilerin çalışıp çalışmayacağı konusunda fikri oluşur, nerede ne yapacağına, kendini tanımasına ve zor anlarda kontrol etmesine dair donanımı artar. Yani tecrübe sporcunun en önemli silahıdır.³² Birçok müsabaka sonunda spor çevrelerinde, kazanan takım için “tecrübesi ile kazandı” ya da kaybeden için “tecrübesizliğinin kurbanı oldu” gibi yorumlar yapılır. Bu cümlelerin klişe haline gelmesi tesadüf değildir, deneyimin maç başarısına olumlu etkisi olduğunun göstergesidir.

Yapılan araştırmalar farklı cinsiyetler ve farklı yaşlardaki bireyler arasında hedef yönelimi bakımından farklılık olduğunu göstermiştir.³³⁻³⁵ Petlichkoff (1993), yaşları 13–18 arasında değişen 417 sporcu üzerinde yaptığı araştırmada 17–18 yaş gruplarında görev yöneliminin daha yüksek olduğunu bulmuştur.³⁵ White ve Zellner (1996) tarafından yapılan araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır.³³ Wigfield’in 1988’de, öğrencilerin başarı durumlarına yaptığı yüklemelerin yaş, dikkat, cinsiyet ve başarı/başarısızlık yaşantıları ile olan ilişkisini araştırdığı bir çalışmada, yaşça büyük olan çocukların başarılarını içsel nedenlere bağladığı; yaşça küçük olanların ise her durumda başarı ve başarısızlıklarını şansa bağladığı bulunmuştur.³⁶ Yapılan araştırmalar ışığında, bu durum tipik olarak sırasıyla görev ve ego yönelimini tanımlamaktadır.

Yaptığımız çalışmada profesyonel basketbolcular için sahip oldukları hedef yönelimleri ile yaş ve sporculuk yaşları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$; Tablo 7). Cumming ve arka-

daşları tarafından 2002'de yapılan bir araştırmada 82 yüzücü yaş ortalamaları açısından iki gruba ayrılmış ve bu iki grup arasında hedef yönelimi bakımından istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunamamıştır.³⁷ Nicholls'e göre bireylerin hedef yönelimi 12 yaşından itibaren belirginleşir. İçinde bulunulan ortam (motivasyonel iklim), ailevi inanışlar, sosyo-ekonomik durum ve diğer genetik kişilik özellikleri bu yaşlardan itibaren bireyin görev ve ego yönelimli olmasında rol oynar.⁶ Bireyin belirli bir hedef yönelimine yatkınlığı (ancak burada durumluk değil, sahip olunan uzun vadeli, gerçek yöneliminden bahsedilmektedir); küçük yaşlarda aile, okul ve diğer sosyal çevrelerde oluşur.³⁸ Sonuçta sahip olunan hedef yönelimi, yaş veya sporculuk yaşına göre farklılaşmayabilir.

Sporcuların MVP puan ortalamalarının da sahip oldukları hedef yönelimine göre farklılık göstermediği bulunmuştur (Tablo 6). Bu test, Tablo 3'te sonuçları verilen maç başarısı ile görev veya ego yönelimi arasında anlamlı bir ilişki bulunamayışını doğrular niteliktedir.

Değişkenler arası korelasyon tablosunda (Tablo 8) ego ve görev yöneliminin, literatürü doğrular şekilde birbiri ile pozitif ilişkili olduğu görülmektedir ($r= 0.248$; $p= 0.004$). Fox ve ark.nın 1994'de sportif faaliyetlerde çocukların hedef profilleri üzerine yaptıkları bir araştırmada, her iki hedef yöneliminin de bağımsız olarak ilişkili olduğu bulunmuştur.³⁹ Biddle ve Wang'ın 2003'de 516 kız öğrenci üzerinde

yaptığı araştırmada; Theodosiou ve Papaioannou'nun 2006'da 782 beden eğitimi öğrencisi üzerinde yaptığı araştırmada ve Hall ve arkadaşlarının 2007'de 246 orta mesafe koşucusu üzerinde yaptığı araştırmada görev yönelimi ile ego yönelimi arasında pozitif ilişki olduğu bulunmuştur.⁴⁰⁻⁴²

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmadan elde edilen en önemli sonuç maç başarısının yaş ve sporculuk yaşı ile doğrusal ilişkisi olduğudur. Beden eğitimi ve spor gibi alanlarda deneyim arttıkça başarının artması olağandır. Ancak yine de elde edilen bulguların doğruluğu ilave araştırmalarda desteklenmelidir. Ölçeğin uygulamasını bir sezona yaymadan, kısa bir süre içerisinde ve tüm sporculara aynı şartlar altında tamamlamak, daha geçerli veriler elde etmeye olanak sağlayabilir. Anketin uygulanması oyuncuların transfer dönemine, zorlu bir maç öncesine, eski takımına karşı oynayacağı bir müsabaka öncesine, basın tarafından dikkatle takip edildiği bir döneme vs. denk gelmesinin de anket sorularına verilecek cevapları etkileyebileceği düşünülmektedir. Maç başarısı göstergesi olarak MVP puanı yanında psikolojik, fiziksel vb. boyutlar da göz önünde bulundurulabilir. Araştırma, daha geniş bir örneklem grubu için tekrarlanabilir veya takımlara mensup tüm sporcuların katılımı teşvik edilebilir. Böylelikle hedef yönelimi ile maç başarısı arasında anlamlı bir ilişki bulunabilir.

KAYNAKLAR

- Weinberg RS, Gould D. "Foundation of Sports and Exercise Psychology", Human Kinetics, Chapter 4, 1995;60-1.
- Walling MD, Duda JL. (1995), "Motivating Kids: Balancing Learning, Fun & Ego" Performance Edge Vol 4, No 6, 3-6.
- Aktop A, Erman A. (2002), "Takım ve Bireysel Sporcuların Başarı Motivasyonu, Benlik Saygısı ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması", 7. Uluslar arası Spor Bilimleri Kongresi (bildiri), Antalya.
- Murray HA. (1938), "Explorations in Personality", New York: Oxford University Press.
- Gill DL. (1986), "Psychological Dynamics of Sports. Champaign: Human Kinetics Publishers.
- Nicholls JG. "The Competitive Ethos and Democratic Education", Cambridge, MA: Harvard University Press 1989.
- Toros T. "Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği -SGEYÖ-nin Türk Sporcuları İçin Güvenirlilik ve Geçerlilik Çalışması", Spor Bilimleri Dergisi 2004;15(3):155-66.
- Nicholls, J. "Achievement Motivation: Conceptions of Ability, Subjective Experience, Task Choice, and Performance", Psychological Review 1984;91:328-46.
- Duda JL, Ntoumanis N. "Correlates of Achievement Goal Orientation in Physical Education", International Journal of Educational Research 2003;39:415-36.
- Toros T. "Genç Basketbolcuların Oyunda Kalma Süreleri ile Hedef Perspektif Yaklaşımı, Yaşam Doyumu ve Algılanan Motivasyonel İklim Arasındaki İlişki", Spor Bilimleri Dergisi 2005;16(2):50-63.
- Duda JL. "Relationship Between Task and Ego Orientation and the Perceived Purpose of Sport Among High School Athletes", Journal of Sport and Exercise Psychology 1989;11: 318-35.
- Aktaş Z, Çobanoğlu G, Yazıcılar İ. "Profesyonel Erkek Basketbolcuların Saldırganlık Düzeyleriyle Maç Başarıları Arasındaki İlişkinin Araştırılması", Ankara Üniversitesi Sporometre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi 2004; 2(3):127-34.

13. Aktaş Z, Çobanoğlu G, Yazıcılar İ. "Profesyonel Erkek Basketbolcuların Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyleriyle Maç Başarıları Arasındaki İlişkinin Araştırılması", *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 2004;9(1):51-60.
14. Ntoumanis N. "Empirical Links Between Achievement Goal Theory and Self-Determination Theory in Sport", *Journal of Sports Sciences* 2001;19:397-409.
15. White SA, Duda JL, Keller MR. "The Relationship Between Goal Orientation and Perceived Purposes of Sport Among Youth Sport Participants", *Journal of Sport Behavior* 1998; 21:474-83.
16. Sit CHP, Lindner KJ. "Motivational Orientations in Youth Sport Participation: Using Achievement Goal Theory and Reversal Theory", *Personality and Individual Differences* 2005; 38:605-18.
17. Whitehead J, Andréé KV, Lee MJ. "Achievement Perspectives and Perceived Ability: How Far Do Interactions Generalize in Youth Sport?", *Psychology of Sport and Exercise* 2004;5:291-317.
18. White SA, Kavussanu M, Tank KM, Wingate JM. "Perceived Parental Beliefs About the Causes of Success in Sport: Relationship to Athletes' Achievement Goals and Personal Beliefs", *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports* 2004;14:57-66.
19. Hatzigeorgiadis A. "Thoughts of Escape During Competition: Relationships With Goal Orientations and Self-Consciousness", *Psychology of Sport and Exercise* 2002;3:195-207.
20. Balaguer I, Duda JL, Atienza FL, Mayo C. "Situational and Dispositional Goals as Predictors of Perceptions of Individual and Team Improvement, Satisfaction and Coach Ratings Among Elite Female Handball Teams", *Psychology of Sport and Exercise* 2002;3:293-308.
21. Chen A, Shen B. "A Web of Achieving in Physical Education: Goals, Interest, Outside-School Activity and Learning, Learning and Individual Differences 2004;14:169-82.
22. Gano-Overway LA, Guivemau M, Magyar TM, Waldron JJ, Ewing ME. "Achievement Goal Perspectives, Perceptions of the Motivational Climate, and Sportspersonship: Individual and Team Effects" *Psychology of Sport and Exercise* 2005;6:215-32.
23. Ames C. "Achievement Attributions and Self-Instructions Under Competitive and Individualistic Goal Structures", *Journal of Educational Psychology* 1984;76:478-87.
24. Dweck CS, Leggett E. "A Social-Cognitive Approach to Motivation and Personality", *Psychological Review* 1988;95:256-73.
25. Pintrich PR, Schunk DH. "Motivation in Education: Theory, Research, and Applications" 2nd ed. Upper Saddle River, NJ: Merrill Prentice Hall 2002.
26. White SA, Duda JL. "The Relationship of Gender, Level of Sport Involvement, and Participation Motivation to Task and Ego Orientation", *International Journal of Sport Psychology* 1994;25:4-18.
27. Cury F, Biddle S, Sarrazin P, Famose JP. "Achievement Goals and Perceived Ability Predict Investment in Learning a Sport Task", *British Journal of Educational Psychology* 1997;67:293-309.
28. Van Yperen NW, Duda JL. "Goal Orientations, Beliefs About Success, and Performance Improvement Among Young Elite Dutch Soccer Players", *Scandinavian Journal of medicine and Science in Sports* 1999;9:358-64.
29. Curtis TR. "Encouraging Student-Athletes' Academic Success Through Task Orientation Goal-Setting", *Journal of College & Character* Volume VII, NO. 3, April 2006.
30. Nicholls JG, Cobb P, Wood T, Yackel E, Patashnick M. "Assessing Students' Theories of Success in Mathematics: Individual and Classroom Differences", *Journal Res Math Education* 1990;21:109-22.
31. Jagacinski CM, Nicholls JG. "Conceptions of Ability and Related Affects in Task Involvement and Ego Involvement", *Journal of Educational Psychology* 1984;76:909-19.
32. Gürkan, Önder. "Turnuva Sporçusu Olmak", <http://www.bowling-tr.com/yazilar/og-yazilar18.html>, Erişim Tarihi: 18.07.2008). 2004.
33. White SA, Zellner SR. "The Relationship Between Goal Orientation, Beliefs About the Causes of Sport Success, and Trait Anxiety Among High School, Intercollegiate, and Recreational Sport Participants", *The Sport Psychologist* 1996;10:58-72.
34. Newton ML, Duda JL. "Elite Adolescent Athletes' Achievement Goals and Beliefs Concerning Success in Tennis", *Journal of Sport and Exercise Psychology* 1993;15:437-48.
35. Petlichkoff L. "Relationships of Player Status and Time of Season to Achievement Goals and Perceived Ability in Interscholastic Athletes", *Pediatric Exercise Science* 1993;5:242-52.
36. Wigfield A. "Children's Attributions for Success and Failure: Effects of Age and Attentional Focus", *Journal of Educational Psychology* 1988;80(1):76-81.
37. Cumming J, Hall C, Harwood C, Gammege K. "Motivational Orientations and Imagery Use: A Goal Profiling Analysis", *Journal of Sports Sciences* 2002;20:127-36.
38. Harwood C, Biddle S. "The Application and Achievement Goal Theory in Youth Sport" in I.Cockerill (ed.) *Solutions in Sport Psychology*, Chapter 5, 2002;58-73, London:Thomson.
39. Fox K, Goudas M, Biddle S, Duda J, Armstrong N. "Children's Task and Ego Goal Profiles in Sport", *British Journal of Educational Psychology* 1994;64:253-61.
40. Biddle SJH, Wang CKJ. "Motivation and Self-Perception Profiles and Links With Physical Activity in Adolescent Girls", *Journal of Adolescence* 2003;26:687-701.
41. Theodosiou A, Papaioannou A. "Motivational Climate, Achievement Goals and Metacognitive Activity in Physical Education and Exercise Involvement in Out-Of-School Settings", *Psychology of Sport and Exercise* 2006;7:361-79.
42. Howard K, Hall HK, Kerr AW, Kozub SA, Finnie SB. "Motivational Antecedents of Obligatory Exercise: The Influence of Achievement Goals and Multidimensional Perfectionism", *Psychology of Sport and Exercise* 2007;8:297-316.